

Een goede band met hem had hij niet, toch kruipt Emil Szarkowicz nu in de rol van zijn in 1992 overleden vader. In theaterstuk 'Het Geluk van Limburg' speelt de muzikant een Poolse man die naar Limburg komt om in de mijnen te werken. Net zoals zijn vader deed. „Ik zie dit theaterspektakel niet als therapie, maar ik denk wel dat dit niet zomaar op mijn pad is gekomen.”

INTERVIEW EMIL SZARKOWICZ

In de huid van zijn lastige vader

HEERLEN
DOOR TIM GEURTS

Eén keer omhelsde zijn vader hem. Was hij trots op Emil Szarkowicz. Dat was toen zijn zoon op vijftienjarige leeftijd werd toegelaten tot het conservatorium. Twee maanden later was pa dood. Een noodlottig ongeval rukte niet alleen zijn vader maar ook Emils zusje weg uit het leven. Emil Szarkowicz vertelt het niet voor het eerst, maar toch is alles anders de laatste tijd. Dat komt omdat Szarkowicz weet dat hij de rol van een Poolse mijnwerker in de voorstelling *Het Geluk van Limburg* gaat spelen. Het boek van Marcia Luyten dat door Toneelgroep Maastricht en Huub Stapel naar de Kerkraadse Rodahal gebracht wordt volgend jaar. Die rol van Poolse mijnwerker dus. Het is een beladen rol voor Szarkowicz. Niet in de laatste plaats omdat hij er als het ware mee in de huid van zijn vader kruipt. Een man die in 1922 geboren werd, daarna nog tegen de Duitsers vocht in de oorlog en vervolgens in Limburg terecht kwam om de mijnen in te gaan.

Met zijn veel jongere moeder (33 jaar leeftijdsverschil) kreeg hij twee kinderen. Emil en zijn zusje. Van een liefdevol gezin was echter geen sprake. „Ik probeerde toen al in zijn hoofd te kruipen. Ik wilde altijd praten, maar niemand lulde bij ons. Ook mijn moeder niet. (balt zijn vuisten) Ik was als twaalfjarige al aan het slaan met hem, want het kon echt niet wat hij mijn moeder en mijn zusje.... wat hij ons aandeed.”

Trauma's

Hij gaat door. „Er speelde van alles. Trauma's. De oorlog. Dat merkte je als er bijvoorbeeld vuurwerk afging. Die trauma's zaten er altijd. Ons gezin klopte niet. Die 33 jaar leeftijdsverschil tussen mijn vader en mijn moeder bijvoorbeeld. Ik ben nu 48, mijn vader was al ruim 100 geweest nu. Ik probeer te begrijpen hoe mijn ouders geleefd hebben. Waar ze mee te maken hadden. De vooroordelen. Het racisme. Het harde werken onder de grond. Al die facetten. Dat daarmee bezig zijn is alleen maar erger geworden toen mijn moeder drie jaar geleden stierf. Toen is alles eruit gekomen. Want van binnen was ons gezin

“

Ik probeer te begrijpen hoe mijn ouders geleefd hebben. Waar ze mee te maken hadden. Het racisme. Het harde werken onder de grond.

Emil Szarkowicz

altijd al kapot, maar van buiten lieten we dat nooit merken. Ik zie dit theaterstuk niet als therapie, maar ik denk wel dat dit niet zomaar op mijn pad is gekomen.” Maar hoe kwamen Servé Hermans, Pieter Kuijpers en Huub Stapel (het team rondom *Het Geluk van Limburg*) bij hem terecht? Want Szarkowicz mag dan bekend zijn als muzikant (hij werd al eens tweede op het LVK, maar begeleidde ook Frans Pollux en gaat binnenkort weer op een tournee met de 3J's), als acteur is dat een ander verhaal. „Ik ken Servé al heel lang en we zeiden altijd al: we moeten nog eens een keer samen iets doen. Maar eerlijk gezegd moest ik dat nog allemaal maar zien. Totdat hij over *Het Geluk van Limburg* begon. 'We hebben nog niks op papier en weten ook nog niet wat we gaan doen. Maar dat jij mee moet doen, dat staat vast', zei Servé een tijdje geleden.”

Sprankel

De rol komt voor Szarkowicz op het juiste moment in zijn leven. „Je moet jezelf blijven ontdekken, verwonderen. Dat was weg, die sprankel heb ik nu weer.” Al wil dat

niet zeggen dat hij denkt dat hij zomaar alles kan. „Dat mannen als Servé en Pieter dit in mij zien, dat vind ik ongelooflijk. Ik heb wel twintig keer geroepen: 'Jullie zijn gek!' en 'Is dit echt waar?' Dat ze zeiden: nu is het wel mooi geweest. Nu ben ik op een punt dat ik denk je moet dit doen Emil. Het is een eerbetoon voor al die immigranten. En het is ook mijn verhaal. Bijna autobiografisch zelfs. Ik weet nog dat mijn moeder bang was, dat ze zich afvroeg of mijn vader wel weer levend thuis zou komen. Dat heb ik zelf meegemaakt als jonge gast. Dat ik overdag stil moest zijn omdat mijn vader moest slapen. En dan hoorde ik 's nachts de auto weer vertrekken. Dat je toch dacht; ik hoop maar dat het goed gaat.”

Emil Szarkowicz vertelt het allemaal op hoog tempo. Als een mitrailleur vuurt hij de zinnen op je af. Het ene zijpad na het andere bewandelend. Niet omdat hij niet weet wat hij wil zeggen, maar juist omdat hij zo veel te vertellen heeft. Want hij vindt het belangrijk dat al die immigranten het eerbetoon krijgen dat ze verdienen. „Ik speel een Poolse mijnwerker, maar wat mij betreft sta ik

ook voor die Marokkanen, Italianen en Oostenrijkers die hierheen kwamen. Ik wil die hele groep in het licht zetten.”

Hard nodig ook, meent Szarkowicz. Want het saamhorigheidsgevoel dat die koempels van weleer nog wel hadden is aardig verdwenen. Merkte hij bijvoorbeeld toen hij bezig was met een documentaire: *045 - Sporen van Mijnstreek-Oost*. Die aan de hand van portretten van de bandleden van punkrockband Hangover laat zien hoe zij omgaan met het negatieve imago van Heerlen-Noord en Mijnstreek-Oost. „In die documentaire zit een oude koempel van 91. Die kan nu nog kwaad worden als hij met zijn rollator naar de winkel gaat en dan mensen hoort praten over die Marokkanen, Turken, Polen of Italianen. ‘Zonder die gasten waren wij niks’, zegt hij. Dat zouden de mensen moeten weten.”

Ondergronds

Want het verhaal van *Het Geluk van Limburg* mag dan decennia geleden spelen, toch is het nog zo actueel als maar zijn kan volgens Szarkowicz. „Al die mensen zoals mijn vader zijn hier gebleven

omdat het eigen volk niet ondergronds wilde werken. Omdat ze dat te zwaar vonden. Dat gaat nu nog steeds zo. Het werk dat wij zelf niet willen doen, daar laten we anderen voor komen.” Het dedain waarmee er over die mensen gesproken wordt, stoort hem stiekem ook meer dan hij wil toegeven. „Ik ben zelf nogal atypisch voor een Pool. Ik heb twee linkerhanden, kan niet stuken. Ik kan eigenlijk niks, ja misschien nog net asperges steken. Om maar even wat vooroordelen te noemen die vaak in de grappen voorbijkomen. Ik begin nu steeds meer te beseffen dat ik die grappen soms helemaal niet zo leuk vind.”

Szarkowicz mag dan begaan zijn met de zaak, hij wil ook bepaald geen verkeerde verwachtingen wekken rondom *Het Geluk van Limburg*. Zijn rol is er maar één in de voorstelling. Zoals er nog talloze andere verhalen te vertellen zijn. Het theaterstuk wordt ook heus niet alleen maar kommer en kwel. En hoe zijn rol er precies uit gaan zien en hoe groot die dadelijk blijkt, hij weet het nog niet eens. Dat moet de komende tijd nog duidelijk worden.

Emil Szarkowicz.
FOTO BAS QUAEDVLIEG

Of hij daar zelf ook nog invloed op heeft? „Ik mag met Servé en Pieter stoeien. Kan ze voeden met mijn bevindingen en gedachten, ze een gevoel meegeven. Dat doe ik en wat ze daar uiteindelijk mee doen is aan hun.” Wel hoopt hij – Szarkowicz is ook als muzikant bij de voorstelling betrokken – nog wat Poolse liedjes in *Het Geluk van Limburg* te kunnen verwerken. Ook weet hij dat het theaterstuk geen letterlijke weergave van het boek van Marcia Luyten wordt. „Het stuk is er op gebaseerd, maar er komt een compleet nieuw script. Ik heb het idee dat nog niet alle mensen dat doorhebben.”

Eerbetoon

En dan is er nog tegenspeler Huub Stapel. „Het is toch geweldig dat die met mij op het (begint hard te lachen)... nee, dat ik met hem op het podium mag staan. Daar ga ik zo veel van leren. Ik ga echt een spons zijn. Alles opnemen.” En wanneer is de boel dan geslaagd? „Dat weet ik denk ik pas tijdens het maken. Misschien zelfs pas als de laatste voorstelling erop zit. Ik wil in ieder geval niemand teleurstellen. Ga er daardoor misschien ook wel te diep in, ik moet dat nog

leren kanaliseren.” Eindigen, waar we begonnen. Bij zijn vader. Want dat zijn rol een eerbetoon voor al die immigranten moet worden, dat staat wel vast. Maar of het ook een eerbetoon moet worden aan de man in wiens huid hij eigenlijk kruipt, dat is een ander verhaal. „Daar ben ik nog niet over uit. Ik begin mijn vader wel steeds meer te begrijpen. Bij veel dingen denk ik; dat had je niet zo moeten doen. Maar ergens weet ik wel dat ook hij zijn best gedaan heeft. Een gebruiksaanwijzing voor het leven bestaat ook niet, die moet je zelf schrijven. Kijk naar mijzelf. Ik wilde nooit mijn vader zijn, heb de wereld rondgereisd, ben naar het conservatorium gegaan en nu ik bijna vijftig jaar ben, sta ik ineens weer in mijn eigen achtertuin. En word ik alsnog mijn vader.”

‘Het Geluk van Limburg’ is volgend jaar tussen eind juli en oktober te zien in de Rodahal in Kerkrade. Emil Szarkowicz en Huub Stapel zijn vanavond ook als speciale gasten aanwezig op de abonnee-avond van ‘De Limburger’

“

Ik heb twee linkerhanden, kan niet stuken. Ik kan eigenlijk niks, ja misschien nog net asperges steken. Om maar even wat vooroordelen te noemen die vaak in de grappen voorbijkomen. Ik begin nu steeds meer te beseffen dat ik die grappen soms helemaal niet zo leuk vind.

Emil Szarkowicz